

WPROWADZENIE

Współczesne procesy rozwoju gospodarczego kształtują się w znacznym stopniu pod wpływem postępu technologicznego i technicznego, który umożliwia podejmowanie nowoczesnej produkcji przemysłowej. Towarzyszy temu proces kształtowania coraz potężniejszych korporacji wpływających na organizację światowej przestrzeni przemysłowej. Prowadzi to do postępującej koncentracji światowego potencjału przemysłowego, która dokonuje się pod wpływem nasilającej się konkurencji dotyczącej pogłębiania i opanowywania nowych rynków. Ważną rolę w tym zakresie odgrywają zmiany polityczne i napięcia w strukturze gospodarki globalnej, które różnicują światową przestrzeń przemysłową. Te światowe procesy znajdują odzwierciedlenie w zmianach struktur produkcyjnych poszczególnych krajów, na które w znacznym stopniu oddziałują przepływy międzynarodowego kapitału, wpływającego na struktury własnościowe, kierunki rozwoju i rozmieszczenie przemysłu w krajowych układach przestrzennych. Pojawia się w tej sytuacji potrzeba podjęcia nowej problematyki badawczej obejmującej analizę wpływu procesów globalnych oraz uwarunkowań krajowych na wzrost potencjału i strukturę przestrzenną przemysłu poszczególnych krajów.

W tym głównym nurcie badawczym znajdują się prace prezentowane w niniejszym tomie, dotyczące przemian struktur przemysłowych w wybranych krajach, odznaczających się różnym potencjałem ekonomicznym. W pracach tych zwrócono szczególną uwagę na empiryczne przykłady zachowań struktur przemysłowych w krajach znajdujących się na różnym poziomie rozwoju cywilizacyjnego. Przykładowo przedstawiają one przekształcenia struktury przestrzennej przemysłu samochodowego w Meksyku, który należy do najprężniej rozwijających się w skali światowej. Duża konkurencja w tym sektorze produkcji wpływa na wykorzystanie możliwości produkcji szczególnie w krajach słabiej rozwiniętych, takich jak Meksyk, w których dzięki niższym kosztom pracy można osiągnąć lepsze wyniki ekonomiczne. Głównym czynnikiem rozwoju przemysłu samochodowego Meksyku są bezpośrednie inwestycje zachodnich koncernów oraz rozległe rynki zbytu, głównie w Ameryce Północnej. Wraz z rozwojem technologicznym pojawiają się nowe działy przemysłu, które wykorzystują nowe osiągnięcia nauki i techniki, co wpływa w zasadniczym stopniu na rozwój nanotechnologii. Znaczącą rolę w tym zakresie odgrywa Europa, która, obok Stanów Zjednoczonych, odznacza się poważnymi osiągnięciami technologicznymi, pozwalającymi na rozwój tych nowych produktów. Nawiązując do tego działania na rzecz podniesienia innowacyjności polskiego przemysłu celem osłabienia pewnego dystansu technologicznego do przemysłu światowego.

Stosunkowo niskie koszty pracy oraz bliskość rozległych rynków europejskich w znacznym stopniu wpływają na rozwój produkcji autobusów jako ważnego środka transportu osób. Powiązana jest ona w dużej mierze z kapitałem zagranicznym i wpływa na kształtowanie się nowych centrów produkcji w przestrzeni krajowej. Na rozmiary współczesnych procesów

uprzemysłowienia krajów europejskich poważny wpływ wywierają bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Wynikają one ze znacznej koncentracji kapitału w europejskich państwach ekonomicznie rozwiniętych, które poszukują nowych, efektywnych miejsc lokalizacji, zwracając uwagę zwłaszcza na obniżenie kosztów, m.in. dzięki tańszym zasobom pacy. Przykładem tego są bezpośrednie inwestycje zagraniczne realizowane w Polsce i na Węgrzech. Umożliwiają one wykorzystanie kwalifikowanych zasobów pracy, przy braku możliwości ich pełnego wykorzystania przez krajowy kapitał.

Odmienne możliwości kształtowania struktur przemysłowych występują w poszczególnych krajach. Przykładem tego jest prezentacja zmian potencjału przemysłowego, układu przestrzennego i asortymentu produkcji w Turcji oraz strukturze wpływu inwestycji zagranicznych na Białorusi. Jedną z barier inicjowania industrialnego rozwoju poszczególnych krajów są trudności finansowe wielu państw, które związane są ze znacznymi rozmiarami długu publicznego oraz koniecznością spłaty zaciągniętych kredytów.

Nasilające się konfrontacje w przestrzeni światowej stwarzają natomiast dobre warunki rozwoju przemysłu związanego z obronnością. Ilustracją tego jest powiązanie europejskiego przemysłu stoczniowego z produkcją zbrojeniową. Pozwala ona na zwiększenie rozmiarów działalności stoczni, głównie w wyniku zamówień państwowych.

Na podstawie przedstawionej w tomie problematyki możemy wnosić, że podstawą nowoczesnego rozwoju światowych i krajowych struktur społeczno-gospodarczych będzie nadal dynamicznie rozwijająca się działalność przemysłowa pobudzana przez rozwój prac badawczo-rozwojowych, w wyniku których oferowane będą coraz doskonalsze produkty, znajdujące coraz szersze zapotrzebowanie na rynku. Przykładem tego może być rozwój nowoczesnych środków łączności i transportu oraz działania na rzecz miniaturyzacji wyrobów mających zastosowania w zakresie obronności czy w medycynie. Produkty te charakteryzować się będą dużą naukochłonnością, wymagać będą coraz wyżej wykwalifikowanej kadry pracowniczej przy niewielkim stopniu aktywizacji zasobów pracy. Dlatego do szybkiego wzrostu ich wartości produkcji w mniejszym stopniu nawiązywać będzie wzrost zatrudnienia. Oznacza to, że współczesne procesy industrializacji w coraz większym stopniu należy rozpatrywać przez wzrost wartości wytwarzanych nowoczesnych produktów, a w mniejszym pod kątem aktywizacji zasobów pracy.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał